

SKD Konferansı

İzin verirseniz, konuşmama bir takım itirazlar ve itirazlarla başlayacağım.

Bu konferans serisine ait davetiyeye ilkin, sayın prof. N. Abadanın evinde gördüm. O, sosyalist olduğu için ona gönderilmiş. Ben SKD üyesi değilim. Bana gelmedi. Ama bu davetiyede okudum: dernek beni ve 7 arkadaşımı "SBF'nin genç sosyalist öğretim üye ve yardımcıları" diye ilân ediyor. İlk itirazım bu noktaya. Bir kere, SBF'deki sosyalistler bizden ibaret değil, sonra da biz adları yazılı olanlar hep sosyalist değiliz. Örneğin, arkadaşlar beni -diyalektik mantığı bilmediğim ya da kabul etmediğim için- sosyalist saymıyorlar. Bana kalsa, ben kendimi sosyalist sayacağım, ama şimdiye değin ilân etmemiştim bunu. Madem dernek ilân etti, bari ben de SKD'nin bana pek sosyalistçe bir örgüt gibi gelmediğini ekleyeyim. Karışık bir iş bu. İyisi mi biz konumuza geçelim.

Ama, benim için tesbit edilen konunun başlığıyla ilgili bir takım itiraz ve itirazlarım da var. Ben burada Türk sosyalist düşünüşünden söz etmeyeceğim yalnızca. Sol diyorum. Sosyalist, teknik anlamda geniş bir terim olabilir, ama bu başlık altında komünistlerden de söz açarsam, bana art niyetin var derler, şaşırıcı olur. Oysa Modern Sol kavramı, sosyalizm gibi, komünizmi de anarşizmi de kapsar. Bir itirazım da, "düşünce" yahut "görüş" sözcüğüne. Ben, aslında bir fikir tarihi araştırması yapmak istemiş, düşüncelerle ilgilenmeye çalışmıştım. Baktım, olmuyor. Bir kere, Türkiye'de olaylar tarihi karanlık. Bunlar iyice bilinmiyor ki, ayıklayıp, salt düşünceyle uğraşabilelim. Sonra, konu, Sol yani, böyle bir ayrıma pek imkân vermiyor galiba. Onun için, başlığı -hem düşüncelerin hem de olayların gelişimini içine almak üzere- Sol Akımların Tarihi diye değiştireceğim.

Bu kadar sözden sonra bir de itirazım var. Ben Türk Sol Akımlarının bütün tarihini bilmiyorum. İnceleyemedim hepsini. Biraz bildiğim, işin başları. Geçen yıl, 1908-1925 arasındaki Türk Sol Akımları hakkında bir çalışma yapmıştım. Kitabım yakında çıkacak. Onda ele aldığım dönem, Türk Sol Tarihinin işte bu ilk üçte biridir. İleride bu çalışmaya devam edeceğim, elbet.

Bu işe girişirken, Türk yakın tarihini üçe ayırmayı uygun bulmuştum.
1908-1925 1926-1945 1946-1960.

(1960'ın berisindeki gelişmeler, Türk solunun geçmişi değil, halidir. Bu dönemden hele böyle alenen söz etmeye hiç niyetim yok.)

Konumuzla pek doğrudan ilgili değil, ama isterseniz yakın tarihimizi niçin böyle böldüğümü açıklayayım.

Bence, 1908-1925 dönemi, genellikle bir siyaset dönemi olmuştur - Yani çeşitli görüşlerin siyasî iktidar için yarışabildikleri, rekabet edebildikleri bir dönem. Ancak 1913-1918 arasındaki 5 yılı istisna etmek gerekir. Taktirî Sükûn Kanunundan İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar geçen yıllara ise, bu anlamdaki siyasetsizliğini belirtmek için ben bir İdare dönemi diyorum.

1946 sonrası (27 Mayıs'a kadar), bana siyasetin sınırlı da olsa canlandığı bir dönem olarak görünüyor. Başlarında daha çok, sonlarında daha az. Burada kişisel bir değer yargımı açıklayayım. Bence siyaset, ilerideki sınıfsız toplumda gereksiz olup kendiliğinden kalkacağı ana kadar, iyi bir şeydir. O gelecek düzende, tabanı kalmayıp yok olursa ne alâ, ama toplum içinde sosyo-ekonomik çatışmalar sürüp gittiği sürece, bunların ifadesi olarak siyasete izin verilmemesi, siyasetin kalkması değil, kaldırılması demek olur. Kötü bir şey sayarım ben bunu. 27 Mayıs'taki belki zorunlu duraklamadan sonra, yeniden ihya edilen siyasetin devam etmesini de canı yürekten diliyorum.

Dediğim gibi, 1908-1925 döneminde bir miktar bilerek konuşacağım. Öteki iki dönem üstüne ise, daha çok düzensiz izlenimlerimi anlatacağım. Özellikle buralarda beni düzeltir ya da tamamlarsanız, memnun olurum.

Niçin 1908'le başlıyorum. Kısa söylemek gerekirse, 1908'de Hürriyetin İlânı, İkinci Meşrutiyet olayı, bence Türk burjuva devriminin başlangıcıdır da ondan. Çağdaş sol, Batıda da burjuva devriminden sonra ortaya çıkmıştır - Türkiye'de de böyle olmuştur. Ondan önce, tıpkı 1789 önce Avrupasındaki gibi, solcu bir anlam yakıştırılabilecek olaylar, düşünceler, akımlar vardır Türkiye'de de. Ama bunlar modern anlayışa uymaz. Merak edenlere, Kerim Sadi beyin (A.Cerrahoğlu imzasıyla çıkan) Türkiye'de Sosyalizm kitaplarını salık veririm. Genç Osmanlı ve Jön Türklerin, eski aydınlarımızın yani, Batıdan nasıl olup da sol etkiler almadıkları ilginç bir sorun - ama benim burada çizeceğim şematik tabloya sığmayacak kadar ayrıntılı bir konu.

1908-1925

I. İkinci Meşrutiyette Osmanlı Solculuğu

1. 1908-1913
 - Grevler
 - Hilmi
 - Başkaları
2. Ara (Savaş)
3. 1918-1922 (Mütareke)
 - TSF
 - SDF
 - Ötekiler

II. Millî Mücadele Anadolusunda Solculuk

1. 1920-21 (BMM'nin ilk yılı)

- Yerli sol

Yeşil Ordu

Resmî TKF

Gizli TKP

T.Halk İştirayun F.

Başkaları

- Dışarıdan gelen sol

M. Suphi

2. Sol Akımlara ara verilmesi

3. 1921-22 (Savaşın son yılı)

- THİF'nin dirilişi

- Sönüş

III. İstanbulda Aydınlık Çevresi

1. 1919-20 (Hazırlık)

- Berlin

- Kurtuluş ve TİQSF

2. 1921-25 (Savaş ve Ertesi)

- Aydınlik

- Orak Çekiç

3. Solda (Takriri) Sükûn

1926-1945

I. Gizli TKP

(Noktalama)

1. '26 affı /Vedat Nedim/ '27 Tevkifi

2. 1929 Programı

3. Troçkist(!) muhalefet

II. Kadro / 1932-34

III. Yayınlar Sol

1. İnsaniyet Küt. (K.Sadi)

2. Marksizm Bibliyoteği (H.Kıvılcım)

3. Front populaire ve tevkifler

4. Yurt ve Dünya ...

Şubat '29 / Tem. '33